

Aan de voorzitter van het
Samenwerkingsverband Noord-Nederland
Dhr. J. Jorritsma
Postbus 239
9700 AE Groningen

Groningen, 16 mei 2009
Betreft: ongevraagd advies inzake de recessie
Bijlagen: 2

Geachte heer Jorritsma,

In december jongstleden heeft de SER Noord-Nederland haar eerste "versnellings-advies" uitgebracht naar aanleiding van de kredietcrisis. De raad complimenteert de drie noordelijke provincies. Zij zijn creatief en voortvarend aan de slag gegaan hetgeen heeft geresulteerd in drie provinciale versnellingsagenda's. Dit is belangrijk voor de slagvaardigheid van Noord-Nederland, zeker nu de kredietcrisis zich heeft voortgezet in een diepe (mondiale) recessie. De verwachtingen moeten echter bescheiden blijven. De belangrijkste oorzaken van de kredietcrisis zijn het inzakken van de wereldhandel, het inzakken van de export en het verminderen van de consumptieve bestedingen en de investeringen. Provincies en gemeenten kunnen deze effecten niet volledig compenseren. Dat mag ook niet van ze worden verwacht. Wel kunnen ze zeker een bescheiden maar toch significante bijdrage leveren om de korte termijn gevolgen van de crisis in bepaalde sectoren te verzachten en de langere termijn perspectieven te verbeteren door strategische investeringen in onderwijs, innovatie en duurzaamheid.

De raad heeft in december uitgesproken om haar eerste advies te onderbouwen. Naar aanleiding van recentere ontwikkelingen, zoals het rapport van het CPB, uitgebracht in februari jl, heeft de SER Noord-Nederland opnieuw onderzoek laten doen naar de gevolgen van de kredietcrisis voor Noord-Nederland. Deze onderzoeken treft u in de bijlagen aan.
Het betreft:

1. Onderzoek voor een aantal sectoren (energiesector in het bijzonder) om te analyseren hoe het proces rondom de benodigde beleidsmatige en economische versnelling verloopt en te bekijken welke knelpunten zouden moeten en kunnen worden weggenomen en aan te geven welke aanvullende maatregelen wenselijk zouden zijn. (Joint Implementation Network, 13 maart 2009).
2. Onderzoek naar de gevolgen van de kredietcrisis voor het noorden op basis van de nieuwste (februari 2009) landelijke voorspellingen van het Centraal Planbureau (CPB). (Broersma en Van Dijk, 9 maart 2009.)
De belangrijkste conclusies zijn:
 - I. Ook het noorden zal zwaar te lijden krijgen, maar iets minder erg dan de rest van het land;
 - II. De verwachte daling van het aantal banen in het noorden is iets minder dramatisch dan in de rest van het land; Groningen laat de grootste BRP daling zien, maar de kleinste krimp van het aantal banen en in Friesland en Drenthe is dit andersom omdat hier het MKB dominant is.
 - III. Het oplopen van de werkloosheid als gevolg van de recessie komt landelijk uit op meer dan een verdubbeling in 2010. Voor Noord-Nederland komt dit uit op een groei van 92% tussen 2008 en 2010.

In de vergadering van de SER Noord-Nederland op 13 maart 2009 zijn de beide onderzoeken besproken. Naar aanleiding hiervan onderstaand het advies van de raad.

Gezamenlijke focus in beleid in Noord-Nederland

Nu wordt gesproken van een versnellingsagenda maar vermoedelijk wordt na 2010 vanuit Den Haag keihard aan de rem getrokken. Hoe verhoudt zich het naar voren halen van projecten wat een enorme aanslag op de middelen betreft, tot aangekondigde bezuinigen na de recessie vanuit Den Haag? Enerzijds wordt gesproken van het inzetten van de O&O fondsen voor scholing en MBO-ers langer vasthouden om werkloosheid te voorkomen etc. Anderzijds wordt nu ook al in het kader van de bezuinigingen bij een aantrekkende economie gesproken over maatregelen en bezuinigingen in datzelfde onderwijs. Kunnen we tot uitvoer komen van de versnellingsagenda als we te snel weer de broekriem aan moeten halen?

De raad pleit voor het nemen van eigen verantwoordelijkheid in noordelijk verband, nog meer dan nu gebeurt. *Gezamenlijk* meer ambitie formuleren in investeringen en meer creativiteit. Consequent en consistent onze eigen visie vormgeven en focus aanbrengen.

Advies 1: Gezamenlijke lobby naar het rijk

Wij kunnen en willen een aantal projecten uitvoeren in het noorden, maar die stranden in Den Haag. Het betreft hier kansrijke projecten die een impuls voor de noordelijke economie zouden betekenen. De raad is van mening dat er gezamenlijk breed druk uitgeoefend moet worden op ministeries in Den Haag om juist nu te investeren en de afgesproken subsidies te verstrekken om ons beleid voortvarend voort te zetten.

Advies 2: Afroming provinciale middelen

Minister Bos staat klaar om de provinciefondsen af te romen. Het advies van de Raad voor de financiële verhoudingen geeft hiertoe een aanzet. Ook lijken gemeenten niet buiten schot te blijven. De SER Noord-Nederland is van mening dat dit uiterst onverstandig en uiterst ongewenst is. De indruk wordt gewekt dat provincies een rijke overheidslaag zijn die verkwistend met middelen omgaat. De noordelijke provincies gebruiken onder andere de eigen middelen om belangrijke investeringen, zowel infrastructuur als economisch, te cofinancieren samen met het rijk. Hier kan men denken aan de investeringen voor het alternatieve pakket voor de Zuiderzeelijn. Ook het (regionale) bedrijfsleven is hierbij nauw betrokken. Het is belangrijk dat de provincies en gemeenten (extra) middelen aan die zaken uitgeven waar specifiek in de regio behoefte aan bestaat en die aansluiten op het regionale beleid. De raad zal haar zorgen hierover uiten in een separate brief aan de minister van Financiën, de Tweede Kamer en de landelijke SER.

Algemene aanbevelingen met het oog op de versnellingsagenda

Advies 3: De SER Noord-Nederland concludeert met nadruk dat het realiseren van gestroomlijnde procedures rond beleidsmatige trajecten gericht op versnelling als zodanig een beperkte maar significant direct korte termijn effect kunnen hebben. Dit door ervoor te zorgen dat er voldoende mensen en mankracht beschikbaar zijn voor uitvoering en advisering en door bijvoorbeeld op korte termijn te gaan werken met vaste tijdschema's voor project goedkeuring of voor ambtelijke controleverificatie en monitoring kan aan marktpartijen meer zekerheid worden geboden. Daardoor kan koudwatervrees, vooral bij het MKB, om aan nieuwe regelingen deel te nemen, worden weggenomen. De huidige economische recessie kan er wel toe bijdragen dat de ondoorgroondelijke bureaucratische wegen met voldoende draagvlak en daadkracht worden opgepakt in het ambtelijk apparaat ten faveure van de effectiviteit van subsidie- en andere regelingen.

Gegeven de huidige grote diversiteit aan communicatie-initiatieven gericht op economische versnelling vanuit de verschillende sectoren, bedrijfsklassen en overheden en gegeven de grote diversiteit aan invalshoeken bij die communicatie (technologiespecifiek, voor individuele of groepsregelingen, gericht op investeringsfondsen, opleidings- en trainingsinstituten, kenniscentra, etc.) is het vooral voor het MKB lastig om een coherent beeld te krijgen hoe en waar men aanspraak op kan maken. Eenduidige communicatie en betere onderlinge afstemming van de communicatie is naar de mening van de SER Noord-Nederland wenselijk.

Advies 4: De SER Noord-Nederland adviseert om nieuwe wegen te zoeken, op basis van publiek-private samenwerking, bijvoorbeeld via publieke garantstelling, om de financiering van beloftevolle projecten mogelijk te maken in die gevallen waar dat via de markt niet lukt.

Advies 5: Om te voorkomen dat het bedrijfsleven binnen Noord-Nederland voor elk project waarbij men is betrokken op een andere wijze en op basis van andere condities aanspraak kan doen op publieke middelen, raadt de SER Noord-Nederland aan om in die gevallen het middelenbeheer bij een centrale partij neer te leggen. Dit zou bijvoorbeeld de NOM en/of SNN kunnen zijn. Zo creëert men een werkbaar Noord-Nederlands loket met een gezamenlijke set aan voorwaarden en risicoanalyses, waardoor naar verwachting ook de toegankelijkheid van allerlei regelingen voor het MKB wordt bevorderd. Indien een dergelijke werkwijze wordt gekozen dan zal het bestaande apparaat naar alle waarschijnlijkheid niet toereikend zijn; de raad adviseert daarom om, indien nodig, tijdig maatregelen te treffen gericht op (tijdelijke) capaciteitsversterking van een dergelijk centraal loket.

Met het oog op de versnelling acht de SER Noord-Nederland het bovendien wenselijk dat er, waar mogelijk, ten aanzien van subsidieregelingen (gericht op economische versnelling) meer standaardisering en/of harmonisering in de verslaglegging en/of in het afwegings- en monitoringskader plaatsvindt.

Op regionaal niveau zouden naar het oordeel van de SER Noord-Nederland de benodigde vergunnings- en aanbestedingstrajecten in navolging van de lopende financieringsaanvragen eveneens gestroomlijnd kunnen worden, door intensievere samenwerking en coördinatie tussen de lokale overheden, waarbij kennis en ervaringen met specifieke vergunningstrajecten uitgewisseld kan worden.

Ad. 1. Onderzoek naar Duurzaamheid / Energie (Zie ook bijlage.)

Focus!

Duurzaamheid dient hoog op de prioriteitenlijst te staan. Duurzaamheid, duurzame energie en duurzaam bouwen zijn in de komende periode belangrijk. De ambities met betrekking tot het energiebeleid heeft de SER Noord-Nederland reeds uiteengezet in twee eerdere adviezen. Aanvullend op deze eerdere adviezen volgen onderstaand een aantal punten die de raad wil toevoegen op dit gebied naar aanleiding van de eerder genoemde analyse die, in het kader van de kredietcrisis, is gemaakt.

Sectorspecifieke aanbevelingen

(Energie-)infrastructuur, 100.000 voertuigen- en woningenplan en groen gas introductie.

Advies 6: De raad beveelt aan dat a) wordt gezien of en in hoeverre niet-gereguleerde, energiegerelateerde infrastructurele projecten versneld gerealiseerd zouden kunnen worden op basis van publieke participaties en/of risicodragende leningen en b) of het Europese Economische Herstelplan mogelijkheden biedt om eenzelfde effect te realiseren voor diverse infrastructurele werken.

Advies 7: De raad adviseert om na te gaan of, met het oog op de snelheid en effectiviteit van de introductie van commerciële tankstations voor alternatieve brandstoffen binnen het kader van het 100.000 voertuigenprogramma, vormen van publieke participatie (ofwel rechtstreeks, ofwel via risicodragende leningen) in dergelijke vulstations het introductieproces kunnen versnellen.

Advies 8: De SER Noord-Nederland adviseert om mono-vergisting en andere doorbraaktechnologieën (e.g. vormen van biomassavergassing) te accepteren voor de Stimuleringsregeling Duurzame Energieproductie (of daar een eigenstandige categorie voor op te zetten), opdat ook deze projecten versneld kunnen worden. Ook zou met het oog op de effectiviteit van het instrument kritisch moeten worden gekeken naar de omvang van de ondersteuning ten opzichte van de in de praktijk geldende onrendabele top.

Advies 9: Ook acht de raad het met het oog op de economische versnelling raadzaam dat er snel publieke ondersteuning komt voor flexibele transportsystemen waarbij het groene gas flexibel (bijvoorbeeld met behulp van containers/vrachtwagens) wordt getransporteerd om centraal opgewerkt en onder druk gebracht te worden, waarna invoeding in het net of rechtstreekse levering aan de klant kan volgen.

Advies 10: Om de introductie van virtuele groen-gas-levering op basis van garanties van oorsprong te versnellen, kan Noord-Nederland bijvoorbeeld op politiek niveau de diverse knelpunten onder de aandacht brengen bij de belangrijkste beleidsbepalende actoren.

Advies 11: Inmiddels zijn partijen die betrokken zijn bij het 100.000 woningenplan aan het kijken naar de mogelijkheden tot het oprichten van een 'bouw-crisis-fonds'. De SER Noord-Nederland steunt deze benadering waarbij onder meer wordt gekeken naar nationale en regionale financieringsregelingen en mogelijk cofinanciering vanuit provinciale middelen. Ook energie-scans kunnen daarbij een aanjaagfunctie vervullen.

Ad. 2. Onderzoek naar de gevolgen van de kredietcrisis en maatregelen t.b.v. Arbeidsmarkt / Scholing (Zie ook de bijlage.)

De concurrentiekracht van de regio's wordt steeds meer bepaald door het opleidingsniveau in de bedrijven. Scholing van (langdurig) werkzoekenden is een logische consequentie. Scholing in de nieuwe arbeidsmarkt betekent het leveren van maatwerk, een flexibel aanbod, maar ook een betere organisatie van de scholingsvraag in de regio's, inzicht in beroepsprofielen en kennis van werkzoekenden-bestanden. Zo'n complexe omgeving vraagt om slimme samenwerking van specialisten in de regio's. Daarin kunnen gemeenten en provincies, werkgevers- en werknemersorganisaties een stevige rol spelen.

Hoewel provincies niet de eerst verantwoordelijke zijn voor de arbeidsmarkt en gemeenten meer dan in het verleden zicht hebben op, en te maken hebben met een verslechterende arbeidsmarkt, vragen wij de provincies of verantwoordelijke gedeputeerde belast met arbeidsmarkt en scholing, binnen het SNN, hierin een afstemmende en wellicht coördinerende rol te nemen. Partners, waaronder gemeenten, scholingsorganisaties en werkgevers/werknemers organisatie kunnen bij elkaar worden gebracht, met als uiteindelijke doel het aanbieden van gerichte scholing om de eerste klappen van de recessie op te vangen. De werktijd verkorting, die steeds meer bedrijven moeten aanvragen om de periode van de huidige crisis te overbruggen, vraagt een soms onorthodoxe aanpak. Er is zeer ruim geld beschikbaar uit Europese fondsen (ESF-gelden), van het UWV en uit potjes die de afgelopen jaren bijeen zijn gebracht om om- en bijscholing groots ter hand te nemen. Enige coördinatie,afstemming en verantwoordelijke inzet van provinciezijde kan helpen om de vliegwielfunctie tussen verschillende partners een kans te geven.

Focus!

Het is belangrijk focus aan te brengen in de koers van beleid. Het is verleidelijk om alleen te focussen op de effecten van de kredietcrisis, maar tijdens deze crisis gaat de vergrijzing gewoon door en daardoor zal er na de crisis al snel een zeer krappe arbeidsmarkt ontstaan. Het gevaar bestaat dat het arbeidsmarktbeleid zich helemaal gaat richten op het bestrijden van de gevolgen van de kredietcrisis en daardoor de aandacht voor groepen op grotere afstand van de arbeidsmarkt verslapt.

Advies 12: Werklozen door de kredietcrisis z.s.m. weer aan het werk

De raad is content met de snelheid waarmee in het noorden mobiliteitscentra zijn ingericht. Belangrijk is dat dit lean and mean georganiseerd wordt en niet tot bureaucratische overkill leidt. De mensen die nu ontslagen worden moeten geschikt worden gemaakt voor de vele vacatures die op dit moment niet zijn vervuld of er op korte termijn bijkomen door uitbreiding en vervangingsvraag in andere sectoren. De markt kent deze vacatures en kan als geen ander overbodig geworden mensen daar naartoe bemiddelen. Hier zal wel maatwerk voor nodig zijn. Mensen die werkloos raken moeten behouden blijven voor de branche, want als de recessie voorbij is, zijn deze mensen weer nodig en via een reïntegratieproces zou dit vele malen meer kosten.

Daarnaast moeten werkzoekenden waarvoor op korte termijn geen baan is, worden (om)geschoold voor banen die er na de crisis ongetwijfeld weer komen.

Advies 13: De vergrijzing gaat door

Zoals al eerder gezegd gaat de vergrijzing, met of zonder kredietcrisis, gewoon door. De focus moet ook tijdens de recessie gericht blijven op die groepen die een grotere afstand hadden en hebben tot de arbeidsmarkt. Immers na de recessie zal er wederom een krappe arbeidsmarkt ontstaan. Ook de langdurige werklozen moeten dus ook nu maximaal worden bij- en omgeschoold.

Advies 14: ZZP-ers en OZP-ers

Bij de mensen die nu werkloos raken zitten ook lager opgeleide Zelfstandigen zonder personeel (ZZP-ers) en Ondernemers zonder personeel (OZP-ers), vooral in sectoren zoals de bouw, de zorg en het transport. Zodra deze werkloos worden of failliet gaan komen deze mensen rechtstreeks in de bijstand. Ook deze groepen moeten, waar nodig, worden bij- en/of omgeschoold. Ze mogen niet tussen de wal en het schip vallen.

Advies 15: Jongeren

Nog meer dan anders is er aandacht nodig voor voortijdig schoolverlaters om te voorkomen dat er een "verloren generatie" ontstaat. Het is zaak de jongeren binnen de school te houden en via stageplaatsen of leer/werk-trajecten en/of via intensief scholingsbeleid goed voor te bereiden op de krappe arbeidsmarkt die ons straks te wachten staat.

Door de slechtere arbeidsmarktkansen ten gevolge van de crisis besluiten veel scholieren langer op school te blijven om een hoger opleidingsniveau te bereiken. Met het oog op de toekomst is dit een goede zaak. In het noorden kan het aantal MBO-scholieren daarom wel eens ca. 4000 leerlingen hoger uitvallen in 2009-2010. Om dit op te vangen is per leerling ca. € 5.000,- nodig en voor het gehele noorden dus 20 miljoen euro. Vanuit het ministerie van Onderwijs komt echter niet meer geld. Het verdient daarom aanbeveling om in het noorden op creatieve wijze extra middelen voor het MBO te vinden uit de O&O-fondsen of uit gemeentelijke budgetten voor bijvoorbeeld re-integratie.

Er is een dalende trend in het aantal beschikbare stageplaatsen in het bedrijfsleven, terwijl juist in deze tijd deze stageplaatsen nog belangrijker zijn. Wellicht kan de overheid middels een financiële regeling bijdragen in de begeleidingskosten voor stagiairs en leer/werktrajecten zodat de ondernemingen worden ontlast en bereid zijn meer leerplekken/stageplekken beschikbaar te stellen.

Tot slot

Los van de korte termijn "versnellingen" zal de lange termijn visie niet uit het oog moeten worden verloren. Deze lange termijn visie heeft de raad verwoord in haar brede Strategisch Advies "KoersVAST". De raad zal de sociaal-economische ontwikkelingen algemeen en die als gevolg van de recessie blijven agenderen in haar vergaderingen.

Met vriendelijke groet,
namens de SER Noord-Nederland

Prof. Dr. G.J.E.M. Sanders,
voorzitter